

Journalisten vergoeden in bonussen stelt fundamentele problemen
Profiel van de Belgische beroepsjournalist anno 2013
Wereldconferentie Onderzoeksjournalistiek: verslag uit Rio
Lucas Vandclooster heeft het gehad met faits divers en vox pop
Raad voor de Journalistiek tikt *Primo* op de vingers
En VVJ-Antwerpen presenteert nieuw jaarprogramma

De Journalist

m a g a z i n e v a n d e V V J

De Belgische journalist in 2013: een zelfportret

Wie zijn journalisten, hoe is hun werk georganiseerd en hoe staan ze tegenover een aantal recente verschuivingen in het medialandschap? Deze centrale vragen waren het vertrekpunt van een enquête naar het profiel van de journalistieke beroepsgroep die eind vorig jaar werd gelanceerd. Een team van onderzoekers van het Center for Journalism Studies (UGent) en de Université libre de Bruxelles (ULB), onder leiding van professor Karin Raeymaeckers en professor François Heinderyckx, sloeg de handen in elkaar om voor het eerst een beeld te vormen van 'de Belgische journalist'. In totaal vulden 1640 journalisten de enquête in, wat overeenstemt met een respons van 33%. De Vlaamse resultaten kunnen vergeleken worden met twee voorgaande profielstudies uit 2003 en 2008. In dit artikel geven we een overzicht van de belangrijkste bevindingen.

Sara De Vuyst, Helena Flamey & Karin Raeymaeckers
Universiteit Gent

Wie is de Belgische journalist?

De enquête toont dat de gemiddelde Belgische journalist een blanke man van middelbare leeftijd is. Hieronder nemen we deze typering verder onder de loep.

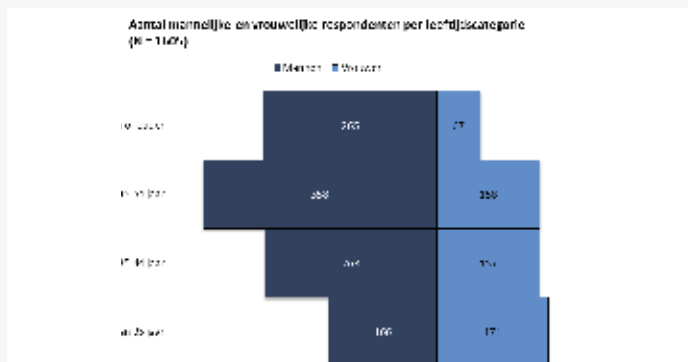
Totaal aantal journalisten	4913
Aantal respondenten	1640
Respons	33,4%
Gemiddelde leeftijd	44
Percentage vrouwen	34%
Geboren in België	94%

Leeftijd

De gemiddelde leeftijd van de Belgische journalist is 44 jaar. Een vergelijking met de data van de Vlaamse profielstudies uit 2003 en 2008 maakt duidelijk dat de gemiddelde leeftijd van de Vlaamse beroepsjournalist de voorbije tien jaar gestegen is van 39 naar 44 jaar. In het licht van deze bevinding zal het niet verbazen dat de anciënniteit van Vlaamse beroepsjournalisten met 5 jaar gestegen is: van 12 jaar in 2003 naar 17 jaar in 2013.

Geslacht

Hoewel het percentage vrouwen in de journalistiek de laatste jaren is toegenomen, wordt het nieuws nog steeds hoofdzakelijk gebracht door mannen. Vrouwelijke journalisten vertegenwoordigen slechts een derde (34%) van de respondenten in onze enquête. We stellen vast dat de genderkloof groter wordt naarmate de leeftijd stijgt. Uit de data blijkt dat de man-vrouwverhouding in de jongste leeftijdscategorie (jonger dan 35 jaar) bijna in evenwicht is, terwijl het percentage vrouwen daalt tot een op vijf in de oudste leeftijdscategorie (55 jaar en ouder). Op basis van deze resultaten hoeft het niet te verbazen dat vrouwen gemiddeld vijf jaar jonger zijn (40 jaar) dan hun mannelijke collega's (45 jaar).

Etniciteit

Een ruime meerderheid (94%) van de respondenten is geboren in België. Daarnaast stellen we vast dat de meeste journalisten met allochtone roots geboren zijn in buurlanden waar dezelfde taal gesproken wordt: 2% van de Vlaamse journalisten is geboren in Nederland en 3% van de Franstalige respondenten is geboren in Frankrijk. De meest opgegeven geboortelanden buiten de Europese Unie zijn Congo, Turkije en de Verenigde Staten.

Functie

De meerderheid (67%) van de respondenten heeft een functie als journalist, reporter, redacteur of correspondent. Bijna een kwart (24%) van de respondenten heeft een leidinggevende functie als lid van de directie (1%),

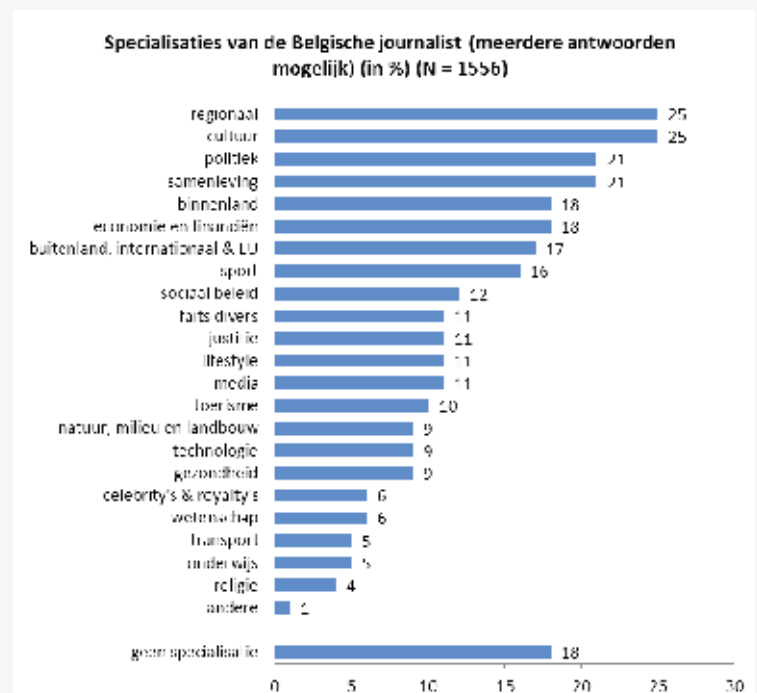
als rubriekschef, redactiechef of eindredacteur-coördinator (14%) of als (adjunct)-hoofdredacteur (9%). Acht procent van de respondenten werkt als cameraman, fotograaf, vormgever, regisseur of technicus. De meeste (85%) respondenten zijn naar eigen zeggen (zeer) tevreden met hun huidige functie. De functietevredenheid neemt wel wat af naarmate journalisten ouder worden. Het aandeel journalisten in de jongste leeftijdscategorie (89%) dat aangeeft dat ze (zeer) tevreden zijn met hun huidige functie ligt 11 procentpunten hoger dan in de oudste leeftijdscategorie (78%).

The sky is the limit?

Uit de data blijkt dat bijna twee derde (61%) van de respondenten tijdens hun carrière promotie gekregen hebben. Bij driekwart van hen gaat het om een promotie op vlak van functie (75%) of loon (79%). We stellen verrassend vast dat vrouwen iets minder vaak een promotie gekregen hebben dan hun mannelijke collega's: één op de twee (53%) vrouwelijke journalisten heeft reeds een promotie verkregen gedurende haar carrière tegenover twee op de drie (64%) mannen. Voor mannen (81%) gaat een promotie bovendien vaker gepaard met een hoger loon (tegenover 72% van de vrouwen).

Specialist of generalist?

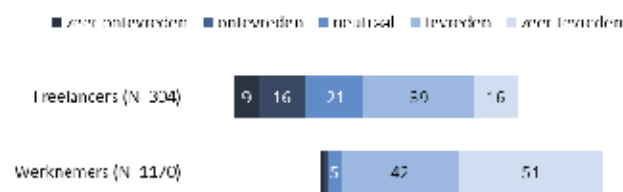
De meeste respondenten (82%) duiden aan dat ze gespecialiseerd zijn in ten minste één domein. Onderstaande grafiek geeft een overzicht van de specialisaties van Belgische journalisten. De meest populaire domeinen zijn regionaal nieuws, cultuur, politiek, samenleving, binnenland, economie en financiën en buitenland, internationaal & LU. Een grote groep (16%) van de respondenten is gespecialiseerd in sport. Verder focust telkens meer dan één op de tien journalisten op sociaal beleid, lifestyle, media, faits divers, justitie of toerisme. De enquête toont dat vrouwelijke respondenten (78%) iets minder vaak gespecialiseerd zijn dan hun mannelijke collega's (83%) en dat ze zich vaker verdiepen in 'zachtere' nieuwstopics zoals cultuur, lifestyle, gezondheid, samenleving en onderwijs. Mannelijke respondenten nemen vaker politiek, economie en financiën voor hun rekening.

Freelancestatuut: vrijheid = blijheid?

De meeste (78%) respondenten die aangeven dat ze journalist zijn in hoofdberoep, werken in vaste loondienst, een op de vijf respondenten is aan de slag als freelancer en 2% heeft nog een ander statuut. Opvallend is dat we het freelancestatuut vooral terugvinden bij de journalisten jonger dan 35 jaar (26%) en bij de respondenten ouder dan 54 jaar (30%), tegenover 18% in de leeftijdscategorie tussen 35 en 44 jaar en 16% in de leeftijdscategorie tussen 45 en 54 jaar. Het merendeel (84%) van de journalisten geeft bovendien zelf aan dat ze (zeer) tevreden zijn met hun statuut. Onderstaande grafiek toont dat zelfstandige journalisten over het algemeen minder tevreden zijn met hun statuut dan loontrekkende journalisten: 93% van de loontrekkenden geeft aan dat ze (zeer) tevreden zijn met hun statuut, terwijl dit bij de zelfstandigen slechts 55% is.

Tevredenheid over het statuut bij freelancers en loontrekkenden (in %) (N = 1474)

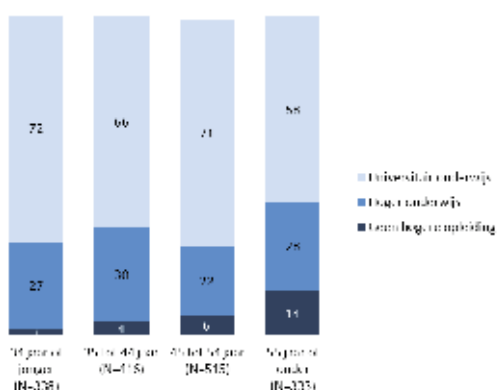
Opleiding

De enquête toont dat ruim negen op de tien (94%) Belgische journalisten hooggeschoold zijn: 67% volgde een universitaire opleiding, terwijl 27% van de respondenten een hogeschooldiploma op zak heeft. Slechts 6% van de journalisten volgde geen hogere opleiding. Bovendien stellen we vast dat het opleidingsniveau van journalisten stijgt naarmate de leeftijd afneemt. Onderstaande grafiek toont dat in de leeftijdscategorie jonger dan 35 jaar amper 2% van de respondenten niet hoger opgeleid is, terwijl dat in de leeftijdscategorie 55 jaar en ouder nog 14% is.

Een tweede opmerkelijke vaststelling is dat vrouwen (79%) vaker over een universitair diploma beschikken dan hun mannelijke collega's (61%). Dit verschil kan niet helemaal verklaard worden door het feit dat vrouwen veel talrijker aanwezig zijn in lage leeftijdscategorieën, die zoals eerder vermeld, vaker universitair opgeleid zijn. In elke leeftijdscategorie ligt het percentage vrouwen met een universitaire opleiding hoger dan het percentage mannen. Vrouwen zijn dus, ongeacht hun leeftijd, hoger opgeleid dan mannen.

Tot slot blijkt uit de Vlaamse data in 2003, 2008 en 2013, dat een universitair diploma steeds belangrijker wordt in de journalistiek. Het percentage Vlaamse beroepsjournalisten met een universitair diploma is afgelopen decennium gestegen van 58% naar 63%.

Opleidingsniveau per leeftijdscategorie (in %) (N = 1602)

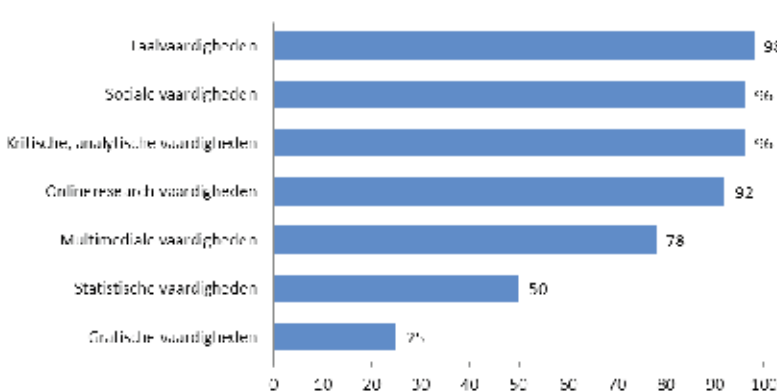

Professionele vaardigheden

Naast de opleiding van journalisten werd er ook gepeild naar het belang dat de respondenten hechten aan verschillende journalistieke vaardigheden. Onderstaande grafiek toont dat de meeste journalisten veel belang toekennen aan taalvaardigheden (98%), sociale vaardigheden (96%), kritische vaardigheden (96%) en online research-vaardigheden (92%). Bijna de helft (44%) van de respondenten plaatst taalvaardigheden zelfs bovenaan hun lijstje. Daarnaast hechten journalisten ook belang aan een aantal meer specifieke vaardigheden zoals het kunnen omgaan met nieuwe technologieën (87%), het kunnen interpreteren van basisstatistiek (64%) en het kunnen werken voor meerdere platformen (78%). Grafische vaardigheden worden slechts door een kwart van de journalisten als (zeer) belangrijk ingeschat.

Op basis van een vergelijking van de Vlaamse resultaten van beroepsjournalisten met voorgaande profielstudies in 2003 en 2008 stellen we vast dat het belang dat journalisten hechten aan de 'traditionele' journalistieke vaardigheden zoals taalvaardigheden, sociale vaardigheden en kritische analytische vaardigheden, de laatste jaren nagenoeg constant gebleven is. Het belang dat de respondenten toekennen aan meer 'technische' vaardigheden zoals het kunnen omgaan met nieuwe technologie, het interpreteren van basisstatistiek en het kunnen werken met databanken is daarentegen aanzienlijk toegenomen.

(Zeem) belangrijke journalistieke vaardigheden (in %)

Hoe gaan Belgische journalisten te werk?

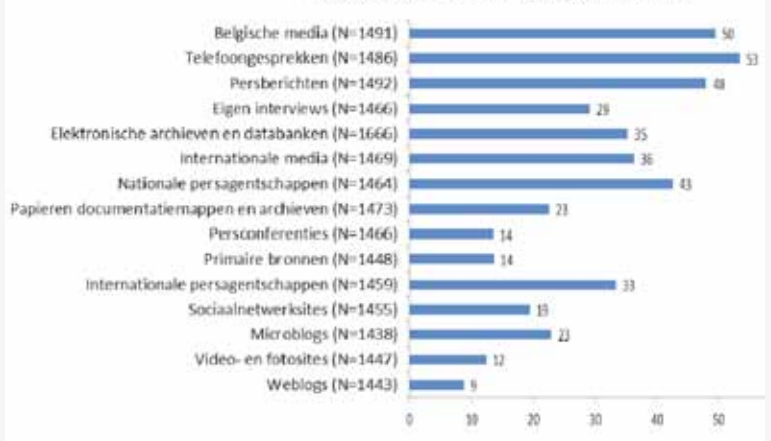
Journalistieke taken

De meeste Belgische journalisten zijn dagelijks bezig met het schrijven en redigeren van teksten (77%), research en nieuwsgaring aan het bureau (76%) en het selecteren en uitzoeken van informatie (76%). Ook het onderhouden van contacten met informanten, collega's en het publiek (66%) en het analyseren en controleren van informatie (66%), behoren tot de dagelijkse routine. Opvallend is dat hoewel drie op de vier journalisten dagelijks andere media consulteren, slechts 7% van de respondenten deze taak als belangrijk beschouwt. Het redigeren van teksten (59%), research en nieuwsgaring aan het bureau (41%) en veldwerk, interviews en nieuwsgaring buiten de redactie worden ook beschouwd als de drie taken waar journalisten het meeste tijd aan spenderen.

Informatiekanalen

Belgische journalisten krijgen hun informatie hoofdzakelijk via telefonische contacten (53%), andere Belgische media (50%), persberichten (48%), Belgische nieuwsagentschappen (43%), buitenlandse media (36%), elektronische archieven en databestanden (35%) en internationale nieuwsagentschappen (33%). Journalisten halen hun informatie slechts in mindere mate uit persoonlijk contact met informanten en bronnen (29%), microblogs (23%), papieren documentatiemappen en archieven (23%), sociaalnetwerksites (19%), officiële documenten (14%), persconferenties (13%), video- en fotowebsites zoals Youtube en Flickr (12%) en weblogs (9%).

Dagelijks gebruikte informatiekanalen (in %)

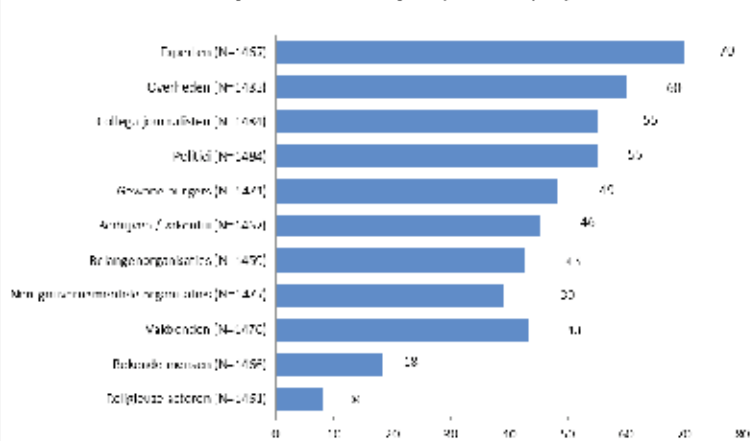

Beroepsprofiel

Bronnen

Onder de bronnen van journalisten bevinden zich voornamelijk experts (70%), overheden (60%), collega-journalisten (55%) en politici (55%). Ook gewone burgers (48%), bedrijven (45%), vakbonden (43%), belangenorganisaties (43%) en ngo's (39%) zijn interessante bronnen voor journalisten. Bekende mensen (18%) en religieuze actoren (8%) zijn dan weer minder belangrijk als informatiebron.

Belang van bronnen voor Belgische journalisten (in %)

Nine-to-...? Het werkrooster

Volgens de enquête werkt de Belgische journalist gemiddeld 44 uren per week. Mannelijke journalisten werken gemiddeld vier uur langer (45 uur per week) dan hun vrouwelijke collega's (41 uur per week). Verder stellen we vast dat freelancers (88%) een flexibeler werkrooster hebben dan hun loontrekkende collega's (55%) en dat het statuut geen rol speelt bij het aantal werkuren per week. Ruim de helft (56%) van de journalisten heeft naar eigen zeggen een werkdag die niet stopt om 18u. Bovendien zijn weekends en feestdagen niet altijd rustdagen: 82% van de respondenten werkt af en toe, regelmatig of altijd tijdens het weekend en op feestdagen, tegenover 18% zelden of nooit. Opvallend is dat ruim de helft (55%) van de journalisten geen vergoeding krijgt voor de gepresteerde overuren.

Voltijds/deeltijds

Slechts een klein percentage (14%) van de journalisten werkt deeltijds. Hier is een duidelijk genderverschil vast te stellen. Vrouwen (19%) werken opvallend vaker deeltijds dan hun mannelijke collega's (11%). Ook freelancers (19%) werken vaker deeltijds dan hun loontrekkende collega's (11%). Bovendien werken journalisten vaker deeltijds naarmate ze ouder worden.

Mediasector

De meeste Vlaamse respondenten werken in hoofdzaak voor een krant (31%) of een tijdschrift (29%). Bijna twee op de tien (19%) respondenten werken vooral voor televisie en een op de tien (11%) voor radio. Slechts 2% werkt voor een internet-onlymedium. Een kleine groep (5%) werkt in hoofdzaak voor een pers- of fotoagentschap. Wat opvalt is dat vrouwen sterk in de minderheid zijn bij dagbladen (25%). Enkel in de radiosector (44%), de magazinesector (36%), en de televisiesector (34%) halen vrouwen een vertegenwoordiging die hoger is dan een op de drie.

Digitale omgeving

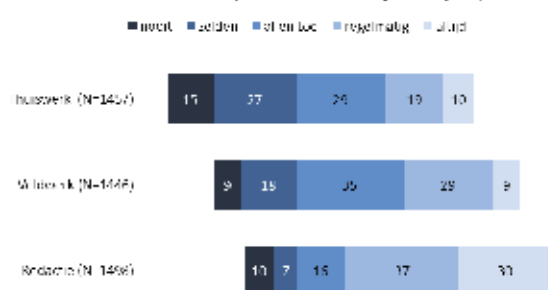
Werken in een multimediale omgeving betekent niet noodzakelijk dat journalisten frequent blogs, microblogs en sociaalnetwerksites gebruiken om informatie te verzamelen of te verspreiden. Slechts 16% van de journalisten verklaart dagelijks professioneel gebruik te maken van sociaalnetwerksites om informatie te verspreiden. Ruim de helft (56%) doet dit zelden of nooit. Microblogs zoals Twitter worden ook niet zo vaak gebruikt om informatie te verzamelen; slechts 12% van de journalisten is dagelijks actief op Twitter. Het gaat in die gevallen meestal om journalisten jonger dan 45 jaar. Negen op de tien journalisten geven daarenboven aan dat ze nooit informatie verspreiden via weblogs.

Tussen vier muren

Journalisten verrichten steeds meer deskwerk. Slechts 38% van de respondenten werkt regelmatig buiten de redatiemuren en 35% doet dat af en toe. Ook thuiswerken is goed ingeburgerd en een regelmatige praktijk voor ongeveer drie op de tien journalisten (29%). Freelancers werken veel vaker van thuis: twee derde van hen doet dit, terwijl iets minder dan de helft (47%)

van de loontrekkende journalisten nauwelijks of nooit aan telewerken doet. Als we de gegevens van Vlaamse beroepsjournalisten vergelijken met de voorgaande profielstudies uit 2003 en 2008, stellen we vast dat het percentage journalisten dat regelmatig of altijd buiten de redactie werkt, gedaald is van 62% in 2008 naar 48% in 2013. Deze data suggereren dat journalistiek steeds meer deskwerk inhoudt.

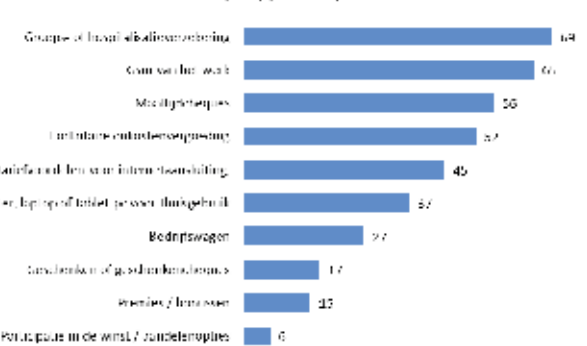
Locatie waar het journalistieke werk gebeurt (in %)

De kers op de taart

Op basis van de verklaringen van journalisten hebben we een cijfer berekend voor het maandelijkse netto-inkomen. Het gemiddelde netto maandinkomen van de Belgische journalist bedraagt volgens hun eigen inschatting 2167 euro. Opvallend is dat freelancers (1771 euro) bijna 500 euro minder verdienen dan hun loontrekkende collega's (2266 euro). Onderstaande grafiek geeft een overzicht van de belangrijkste extralegale voordelen. Ook hier is er een verschil tussen freelancers en loontrekkenden: naast hun loon ontvangen bijna alle (98%) loontrekkende journalisten extralegale voordelen van hun werkgever, terwijl dat slechts zo is voor 33% van de freelancers.

De belangrijkste extralegale voordelen (meerdere antwoorden mogelijk) (in %) (N = 1535)

Opvattingen van Belgische journalisten

Het boekje te buiten?

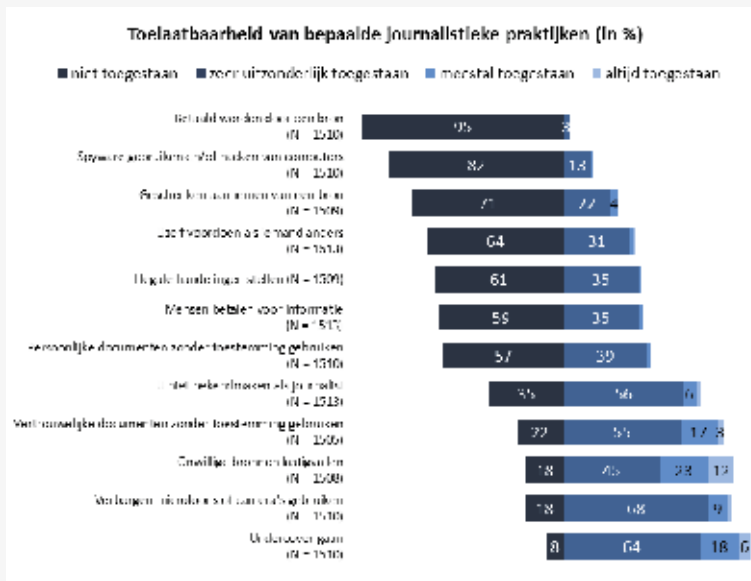
Bij de zoektocht naar informatie, staan journalisten soms voor ethische dilemma's. We peilden naar de meningen van journalisten over de toelaatbaarheid van een aantal journalistieke praktijken. We stellen vast dat de meeste respondenten het eens zijn over de ontoelaatbaarheid van volgende praktijken: betaald worden door een bron (95%), het gebruiken van spyware of het hacken van computers (82%) en het aannemen van geschenken door een bron (71%). Anderzijds zien we dat een grote groep respondenten vindt dat undercoverpraktijken (68%), het gebruik van verborgen opnamemateriaal (64%) in uitzonderlijke gevallen wel toegelaten kan zijn.

Voor een aantal andere praktijken is er minder eensgezindheid. Hoewel de grote meerderheid (61%) van de respondenten oordeelt dat het onaanvaardbaar is om de wet te overtreden om zo informatie te verkrijgen, is 35% van de journalisten van mening dat dit in bepaalde gevallen wel toegelaten is.

Uit de data blijkt verder dat journalisten een onderscheid maken tussen 'zich niet bekendmaken als journalist' en 'zichzelf voordoen als iemand anders'. Zichzelf niet bekend maken als journalist wordt over het algemeen minder gezien als onaanvaardbaar (35%) dan wanneer de journalist zich bewust geeft voor iemand anders (64%). Een tweede nuance vinden we voor de meningen over het gebruik van persoonlijke en vertrouwelijke documenten zonder toestemming. Meer dan de helft (57%) van de respondenten is ervan

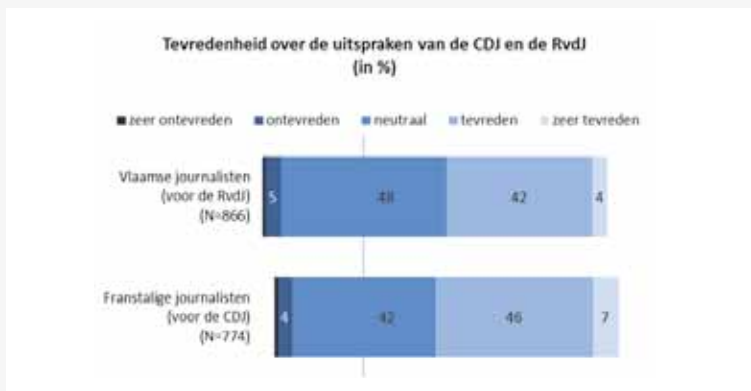

overtuigd dat het gebruik van persoonlijke documenten niet toegelaten is, als het gaat over het gebruik van vertrouwelijke documenten is dat slechts 22%.

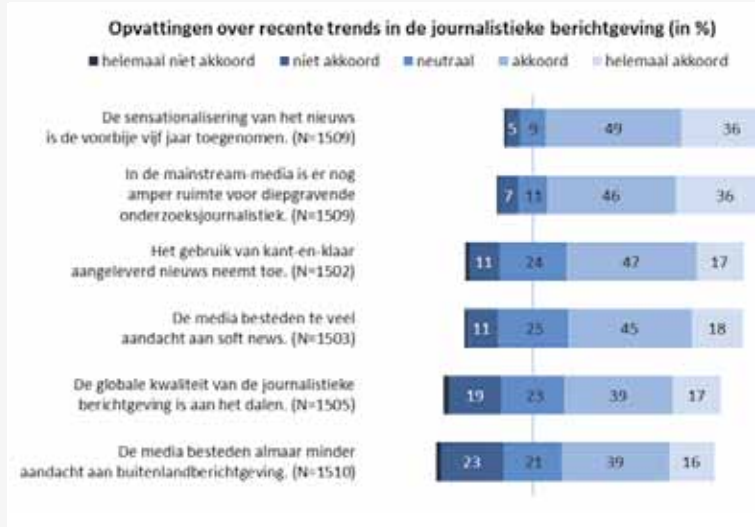
Bewakers van de deontologie

Bijna twee derde (65%) van de Franstalige respondenten hecht veel belang aan het bestaan van de Conseil de Déontologie Journalistique (CDJ). Ook de mening van de Vlaamse journalisten is zeer positief, maar in minder sterke mate. Een kwart (24%) van de Nederlandstalige respondenten vindt dat het bestaan van de Raad voor Journalistiek (Rvdj) zeer belangrijk is. Tot slot zien we dat bijna de helft (46%) van de Franstalige respondenten veeleer tevreden is over de activiteiten van de CDJ en dat 42% van hen een neutrale houding aanneemt. Wat betreft de activiteiten van de Rvdj, zien we dat 42% van de Vlaamse journalisten veeleer tevreden is en dat 48% een neutraal standpunt inneemt.

Bekommernissen over berichtgeving

De volgende grafiek schetst een interessant beeld van de bekommernissen van journalisten ten aanzien van een aantal trends in de journalistieke berichtgeving. Zo is een ontstellend grote meerderheid van de respondenten ervan overtuigd dat de sensationalisering van het nieuws de voorbije vijf jaar is toegenomen (85%). Ongeveer drie op de vijf (63%) menen daarbij dat de media te veel aandacht besteden aan soft news. Bovendien geloven ruim vier op de vijf (82%) respondenten dat er in de mainstream-media nog amper ruimte is voor diepgravende onderzoeksjournalistiek. En de teneur blijft pessimistisch, zo is 64% van de bevroegde journalisten het (helemaal) eens met de stelling dat het gebruik van kant-en-klaar aangeleverd nieuws toeneemt.

Journalistieke rollen

Wat de journalistieke rollen betreft, beklemtonen alle respondenten het belang van het verschaffen van betrouwbare en objectieve informatie. Die informatie moet volgens het gros van de respondenten op een begrijpelijke manier gepresenteerd worden (98%) en voorzien worden van voldoende analyse en duiding (91%). Hoewel zeven op de tien (69%) respondenten het (zeer) belangrijk vinden om een zo breed mogelijk publiek bereiken en contact te onderhouden met het publiek (51%), willen journalisten meestal geen invloed uitoefenen op de publieke opinie (26%). Ook het aanzetten tot actie en participatie (35%) en het aanbieden van een forum voor de burger (33%) zijn geen prioriteiten voor de journalist. Tot slot meent 71% van de journalisten dat het niet belangrijk is om een goede omgeving te creëren voor adverteerders; slechts 8% respondenten beschouwt dit als een belangrijke journalistieke taak.

Autonomie

Journalisten zijn over het algemeen erg tevreden over hun individuele autonomie. Zo geeft het gros van de respondenten aan dat ze in de meeste gevallen zelf kunnen beslissen welke aspecten van een verhaal ze benadrukken: minder dan de helft (44%) onder hen schat hun vrijheid groot in en een derde (34%) van de respondenten oordeelt dat ze bijna volledige autonomie krijgen. Slechts 2% van de respondenten stelt dat ze geen enkele mogelijke vorm van vrijheid hebben.

Journalist beklemt kleur

Wat betreft politieke oriëntatie zien we dat de meerderheid van de Belgische journalisten zich links van het centrum positioneert. De verhouding politiek links-centrum-rechts lag in onze enquête op 56-27-17%. De onderstaande grafiek geeft aan dat Vlaamse en Franstalige journalisten sterke gelijkenissen vertonen op gebied van hun politieke opvattingen. De politieke opvattingen van de respondenten werden gemeten aan de hand van een 10-puntenschaal, waarbij waarde 5 en 6 beschouwd werden als 'het centrum'.

